

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, I-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
I-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI RAG'BATLANTIRISH VA BAHOLASHNING XORIJIY TAJRIBASI	34
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna BREND POZITSİYALASH STRATEGİYASINI ISHLAB CHIQUISHDA BOZOR TADQIQOTLARI METODIKASI	41
Jumayeva Zulfiya Qayumovna GLOBAL MOLIYAVIY BEQARORLIKNING O'ZBEKISTON MILLIY VALYUTASI BARQARORLIGIGA TA'SIRI	46
Davlatova Nilufar Avazovna KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGI: MANZILLI SAMARADORLIK INDEKSI (MSI) ASOSIDA BANDLIK DASTURLARINI BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	50
Eshmurodov Adhamjon Rahmonjonovich АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ ООО «SAM PULSAR DISTRIBUTORS»	61
Мусаева Шоира Азимовна KICHIK BIZNESDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	68
Tukhtasinova Intizorkhon Sherzod qizi GLOBALLASHUV DAVRIDA JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'ZGARISHLARNING YANGI O'ZBEKISTONGA TA'SIRI	73
Jahongir Nurulloevich Jurayev YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGI	77
Nasulloeva Oydiyoy Saidovna ПРИВЛЕЧЕНИЕ МОЛОДЁЖИ К ЭКСПОРТУ ЦИФРОВЫХ УСЛУГ: МЕХАНИЗМ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ	82
Палвонова Севара Бахромовна MINTAQA IQTISODIYOTINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHDA IT-PARKLARNING NAZARIY VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI	94
Sultanova Zuxra Jaksilikovna INSON KAPITALINING KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	99
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich Dilmurodov Komiljon Ahmad o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI MONITORING QILISHNING INTEGRATSIYALASHGAN UZEMS MODELI	103
Bobobekov Ergash Abdumalikovich AUDIT JARAYONIDA MOLIYAVIY FIRIBGARLIK BELGILARINI ANIQLASHNING TAHLILIY TARTIB-TAOMILLARINI TAKOMILLASHTIRISH	108
Xusanov Shuxrat Burxanovich FROM AUTOMATION TO STANDARDIZATION: OPERATIONS MANAGEMENT CHALLENGES IN UZBEKISTAN'S HOSPITALITY SECTOR	115
Asal Kadirova СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	125
Нигматова Сугдиена Жалолiddин кизи	

SANOAT 4.0 TEXNOLOGIYALARINING RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI VA UZOQ MUDDATLI IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	131
Komilova Dilafruz Rustam qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH TARMOG'INI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	137
Samiyeva Gulnoza Toxirovna	
O'taganov Fazliddin Isroil o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СТРАХОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ	142
Эргашева Файёза Боходир кизи	
МЕХАНИЗМЫ ГАРМОНИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКЕ	146
Жиенбаева Айсанем Оразбаевна	
XORAZM VILOYATIDA SHOLI YETISHTIRISHNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA UNING RESPUBLIKA SHOLICHILIGIDAGI O'RNI	154
Matrasulova Feruza Baxodirovna	
YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATINING HUQUQIY ASOSLARI VA HORIIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	159
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
ФОРМИРОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОЙ СТРУКТУРЫ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ В СФЕРЕ СТРОИТЕЛЬСТВА И ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА: МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	166
Мирзаева Дилдора Иномовна	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI VA KREDIT RISKLARI HOLATINI BAHOLASH (DAVLAT BANKLARI MISOLIDA)	174
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	183
Aslanova Dilnoza Fatilloevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TASHKILOT BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY YONDASHUVLAR VA BAHOLASH METODOLOGIYASI	187
Raxmonova Nilufar Umedovna	
HUDUDIIY IQTISODIYOT TARKIBIIY O'ZGARISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA SANOATLASHUV, XIZMATLAR SEKTORI VA INVESTITSIYALARINING ROLI	196
Raxmonqulova Nafisa Olimjon qizi	
SOLIQ BAZASI TUSHUNCHASI, UNING MAZMUNI VA IQTISODIY MOHIYATI	201
Gadoyeva Nilufar Erkinovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA KORXONALARNING MOLIVAVIY MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	208
Atadjanova Sevinch Qurbonbayevna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQA TORTISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	214
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION MARKETINGNI QO'LLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	222
I.R.Sabirjanova	
OPPORTUNITIES FOR UTILIZING TAX INCENTIVES GRANTED TO SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THEREGIONAL ECONOMY	228
Palvanbayev Umidbek Uktam o'g'li	
MINTAQAVIY TURISTIK KLASTERLARNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK MODELII	233
Kazokova Dilnoza Bobirovna	
KORPORATIV BOSHQARUVNING QURILISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	238
G'iyosov Ilxom Karimovich	

O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI TAHLILI	246
Xaitova Gulmira Matsalayevna	
SUV TEJOVCHI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	253
Sangirova Umida Ravshanovna	
МЕТОДЫ СИСТЕМ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И ПЛАНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	259
Н. М. Эргашева	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	265
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI

Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
ORCID: 0009-0001-8796-4800
E-mail: n.ishankulov@kiut.uz

Ishbekova Lobar Yunusxonovna
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali
“Iqtisodiyot” kafedrası o‘qituvchisi
ORCID: 0009-0007-2622-9101
E-mail: ishbekovalobar@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy qo‘llanilishini, xususan, O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti sharoitidagi o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda moliyaviy barqarorlikni baholashning an‘anaviy va zamonaviy usullari kompleks tarzda o‘rganildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, aksiyadorlik jamiyatlarining joriy likvidlik koeffitsiyenti, o‘z kapitali rentabelligi va qarz/o‘z kapital nisbati kabi asosiy moliyaviy ko‘rsatkichlari xalqaro darajalarda tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: moliyaviy barqarorlik, aksiyadorlik jamiyatlari, koeffitsiyentli tahlil, likvidlik, rentabellik, kapital tuzilmasi, korporativ boshqaruv, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy risklar, investitsiya jozibadorligi.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу теоретических и методологических основ и практического применения оценки финансовой стабильности акционерных обществ, в частности, ее специфики в условиях экономики Республики Узбекистан. В исследовании всесторонне изучены традиционные и современные методы оценки финансовой стабильности. По результатам исследования проанализированы основные финансовые показатели акционерных обществ, такие как коэффициент текущей ликвидности, рентабельность собственного капитала и соотношение долга к собственному капиталу, на международном уровне.

Ключевые слова: финансовая стабильность, акционерные общества, анализ коэффициентов, ликвидность, рентабельность, структура капитала, корпоративное управление, цифровая экономика, финансовые риски, инвестиционная привлекательность.

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations and practical application of assessing the financial stability of joint-stock companies, particularly its specific features in the economic environment of the Republic of Uzbekistan. The study comprehensively examines traditional and modern methods for assessing financial stability. The study's results include an analysis of key financial indicators of joint-stock companies, such as the current liquidity ratio, return on equity, and debt-to-equity ratio, at the international level.

Keywords: financial stability, joint-stock companies, ratio analysis, liquidity, profitability, capital structure, corporate governance, digital economy, financial risks, investment attractiveness.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida ro‘y berayotgan globallashuv, moliyaviy inqirozlar va pandemiyadan keyingi iqtisodiy tiklanish jarayonlari korxonalarning moliyaviy barqarorligini baholash masalasini yanada dolzarb qilib qo‘ymoqda. Ayniqsa, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatining ochiqqligi, ularning kapital bozoridagi ishtiroki va ko‘plab manfaatdor tomonlar – aksiyadorlar, investorlar, kreditorlar, davlat va jamoatchilik oldidagi mas‘uliyati ushbu tashkilotlarning moliyaviy holatini chuqur va har tomonlama baholashni taqozo etadi.

Moliyaviy barqarorlik nafaqat korxonaning o'z faoliyatini davom ettirish qobiliyati, balki uning uzoq muddatli istiqbolda raqobatbardoshligi, investitsion jozibadorligi va iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasining asosiy mezon sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, xususan, davlat korxonalarini xususiylashtirish, ularni aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirish, fond bozorini rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilish jarayonlari moliyaviy barqarorlikni ilmiy asoslangan usullar bilan baholash zaruratini keskin oshirmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020–2025-yillarga mo'ljallangan fond bozorini rivojlantirish strategiyasi doirasida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy holatini shaffof va xalqaro standartlarga mos baholash tizimini joriy etish asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 6-maydagi "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi O'RQ-370-son¹ Qonunining yangi tahriri korxonalarning moliyaviy hisobotini Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) talablariga moslashtirish va ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash bo'yicha qo'shimcha talablarni belgilab berdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 18-dekabrda "Kapital bozorida investitsiya muhitini yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-254-son² Farmoni qabul qilindi. Ushbu hujjatga muvofiq, 2030-yilgacha kapital bozori orqali kamida 1 mlrd AQSh dollari miqdorida qo'shimcha investitsiya jalb etish, shu jumladan 5 trln so'mlik korporativ obligatsiyalar chiqarish ko'zda tutilgan. Farmonda kapital bozori ishtirokchilarining investitsiyalari xavfsizligini ta'minlovchi mexanizmlarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, bartaraf etiladigan huquqbuzarliklar ulushini 85 foizdan oshirish maqsad qilib qo'yilgan.

Kapital bozorini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar doirasida "dual listing", xorijiy valutada obligatsiyalar, global depozitar tilxatlar va birja investitsiya fondlari kabi zamonaviy moliyaviy instrumentlarni joriy etish rejalashtirilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy barqarorlikni baholash masalalari jahon iqtisodiy adabiyotlarida keng yoritilgan. Xorijiy olimlardan E. Altman, W. Beaver, S. Claessens va L. Laeven kabi tadqiqotchilarning ishlari ushbu sohaning nazariy-metodologik asoslarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Xususan, Altman tomonidan 1968-yilda ishlab chiqilgan Z-ko'rsatkichi modeli bankrotlik xavfini oldindan baholash imkonini beruvchi eng mashhur va keng qo'llaniladigan integral usullardan biri hisoblanadi³. MDH olimlaridan I. N. Samonova, I. V. Vasileva, R. M. Milakin, N. V. Klochkova, N. E. Kondrateva, E. A. Mordanova kabi olimlarning aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy resurslarni boshqarish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonlik olimlardan Q. X. Abdurahmonov, S. Ergasheva, D. Jo'rayev, U. Tursunov, B. Usmonov, F. Abdullaeva, Z. Fayziev, M. Norqulov, A. Allamuradova, F. Jumaniyazova kabi mualliflarning ilmiy ishlari milliy iqtisodiyot sharoitida moliyaviy barqarorlikni baholash metodologiyasini rivojlantirishga qaratilgan. Xususan, Norqulov tomonidan 2020–2024-yillardagi moliyaviy ko'rsatkichlar asosida listingdan o'tgan 18 ta yirik aksiyadorlik jamiyatining likvidlik, to'lov qobiliyati, rentabellik va bozor qiymati koeffitsiyentlari kompleks tahlil qilingan⁴.

Moliyaviy barqarorlikni baholash masalalari iqtisodiyot nazariyasi va amaliyotida markaziy o'rinlardan birini egallab, bu sohaga oid ilmiy adabiyotlar juda keng va xilma-xildir.

Ushbu ta'riflarni umumlashtirgan holda, moliyaviy barqarorlik korxonaning o'z majburiyatlarini bajarish, to'lov qobiliyatini saqlash va uzoq muddatli istiqbolda rivojlanish qobiliyatini ifodalovchi kompleks kategoriya ekanligi xulosasini chiqarish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot moliyaviy barqarorlikni baholashning umumilmiy va maxsus usullarini kompleks qo'llashga asoslangan. Nazariy-uslubiy tahlil bosqichida moliyaviy barqarorlik toifasining mohiyati, uni belgilovchi omillar va baholash usullari tizimlashtirilib, bunda tahlil, sintez, induksiya, deduksiya usullaridan foydalanildi. Moliyaviy barqarorlikni baholashda koeffitsiyentli tahlil (likvidlik, to'lov qobiliyati, rentabellik, ishbilarmonlik

1 <https://lex.uz/docs/-2382409>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 22-dekabrda "Kapital bozorida investitsiya muhitini yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni. – <https://kun.uz/news/2025/12/23/ozbekiston-kapital-bozorida-zamonaviy-moliyaviy-instrumentlar-joriy-etiladi>

3 Testing Altman's Z"-Score to assess the level of accuracy of the model in Mexican companies / https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext_plus&pid=S2007-07052021000200207&lng=es&tlng=en&nrm=iso#2

4 Norqulov M. O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlari moliyaviy koeffitsiyentlari tahlili // Global Economics and Development. – 2026. – Vol. 4, No. 5. – DOI: 10.5281/zenodo.20236611. <https://ideas.repec.org/a/teu/ged000/v4y2026i5id10480.html>

faolligi va kapital tuzilmasi ko'rsatkichlari), E. Altmanning Z-ko'rsatkichi modeli (bankrotlik xavfini integral baholash uchun) hamda DuPont dekompozitsiyasi usuli (o'z kapitali rentabelligiga omillarning ta'sirini aniqlash maqsadida) qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholash zamonaviy korporativ boshqaruv tizimining muhim tarkibiy elementlaridan biri hisoblanadi. Chunki aksiyadorlik jamiyatlari nafaqat alohida xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida, balki iqtisodiyotning strategik tarmoqlarida faoliyat yurituvchi yirik korporativ tuzilmalar sifatida ham namoyon bo'ladi. Ularning moliyaviy holatini muntazam baholab borish investitsion jozibadorlikni oshirish, moliyaviy xavflarni kamaytirish va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirish imkonini beradi.

Moliyaviy barqarorlikni baholashda korxonaning kapital tarkibi, aktivlar va majburiyatlar nisbati, likvidlik darajasi, to'lov qobiliyati hamda moliyaviy mustaqillik holati asosiy mezon sifatida qaraladi. Ayniqsa, aksiyadorlik jamiyatlari uchun mazkur ko'rsatkichlarning ahamiyati yuqori bo'lib, chunki ularning moliyaviy holati aksiyadorlar manfaatlarini, investorlarning ishonchi hamda fond bozorida mavqeiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston iqtisodiyotida aksiyadorlik jamiyatlari son jihatdan boshqa tashkiliy-huquqiy shakldagi korxonalarga nisbatan kam bo'lsa-da, iqtisodiy salohiyati va ishlab chiqarish hajmi jihatidan muhim o'rin egallaydi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil 1-iyul holatiga mamlakatimizda jami 397 308 ta tijorat korxonasi faoliyat yuritgan bo'lib, shundan 649 tasi aksiyadorlik jamiyatlari hisoblanadi.

Ushbu holat aksiyadorlik jamiyatlari umumiy korxonalar tarkibida son jihatdan katta ulushga ega emasligini ko'rsatsa-da, ularning aksariyati yirik kapital sig'imli, strategik ahamiyatga ega bo'lgan korxonalar ekanligi bilan izohlanadi. Shu sababli mazkur subyektlarning moliyaviy barqarorligini baholashda oddiy statistik son ko'rsatkichlaridan ko'ra, ularning moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi va kapital tuzilmasini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

1-jadval

O'zbekiston Respublikasida tijorat korxonalarining tashkiliy-huquqiy shakli bo'yicha tarkibi (2025-yil)⁵

Tashkiliy-huquqiy shakli	Korxonalar soni	Umumiy tarkibdagi ulushi, %
Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar	306 026	77,0
Xususiy korxonalar	48 886	12,3
Oilaviy korxonalar	38 234	9,6
Aksiyadorlik jamiyatlari	649	0,16
Boshqa tashkiliy shakllar	3 513	0,94
Jami	397 308	100,0

1-jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda korxonalarning asosiy qismini mas'uliyati cheklangan jamiyatlar tashkil etib, ularning ulushi 77 foizni tashkil qiladi. Aksiyadorlik jamiyatlari esa jami tijorat korxonalarining atigi 0,16 foiziga teng bo'lishiga qaramay, iqtisodiyotda yuqori kapital hajmiga ega subyektlar sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur holat aksiyadorlik jamiyatlarining iqtisodiy ahamiyati ularning soni bilan emas, balki moliyaviy resurslari, ishlab chiqarish quvvati, investitsion loyihalari va bozor qiymati bilan belgilanayotganligini ko'rsatadi. Shu sababli ushbu korxonalar faoliyatini baholashda an'anaviy statistik ko'rsatkichlardan tashqari, moliyaviy barqarorlik indikatorlarini kompleks qo'llash talab etiladi.

Moliyaviy barqarorlikni baholash jarayonida eng muhim masalalardan biri — korxonaning o'z mablag'lari va jalb qilingan mablag'lari o'rtasidagi optimal nisbatni aniqlash hisoblanadi. Chunki kapital tarkibidagi nomutanosiblik korxonaning moliyaviy xavf darajasini oshirishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy holatini baholashda koeffitsiyentlar usuli keng qo'llaniladi.

Mazkur usul korxonaning moliyaviy mustaqilligi, likvidligi, to'lov qobiliyati va rentabelligini aniqlash imkonini beradi. Xususan, moliyaviy mustaqillik koeffitsiyenti korxonaning aktivlari tarkibida o'z kapitalining ulushini ifodalaydi va uning yuqori qiymati korxonaning tashqi moliyaviy manbalarga qaramligini kamaytiradi.

5 O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.
<https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/62575-o-zbekistonda-qancha-aksiyadorlik-jamiyatlari-faoliyat-yuritmoqda>

Shuningdek, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatida qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholash ham muhim hisoblanadi. Chunki qarz kapitalidan oqilona foydalanish korxona rivojlanishini tezlashtirishi mumkin, biroq uning haddan tashqari oshishi moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda bir nechta ko'rsatkichlarni yagona tizim sifatida qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda faqat korxonaning moliyaviy natijalarini aniqlash bilan cheklanib qolmasdan, balki uning kapital tuzilmasi, moliyaviy xavf darajasi va uzoq muddatli to'lov qobiliyatini kompleks baholash talab etiladi. Shu sababli xalqaro amaliyotda ham, mahalliy iqtisodiy tadqiqotlarda ham moliyaviy koeffitsiyentlar tizimidan keng foydalaniladi (2-jadval).

2-jadval

Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashning asosiy ko'rsatkichlari tizimi⁶

Ko'rsatkich nomi	Hisoblash formulasi	Iqtisodiy mazmuni	Tavsiya etiladigan daraja
Moliyaviy mustaqillik koeffitsiyenti	O'z kapitali / Jami aktivlar	Korxona aktivlarining qanchalik qismi o'z mablag'lari hisobidan shakllanganligini ko'rsatadi	$\geq 0,5$
Moliyaviy qaramlik koeffitsiyenti	Jami majburiyatlar / Jami aktivlar	Korxonaning tashqi moliyalashtirish manbalariga bog'liqlik darajasini ifodalaydi	$\leq 0,5$
Qarz va kapital nisbati koeffitsiyenti	Majburiyatlar / O'z kapitali	Jalb qilingan mablag'larning aksiyadorlar kapitaliga nisbatan darajasini ko'rsatadi	$\leq 1,0$
Joriy likvidlik koeffitsiyenti	Joriy aktivlar / Joriy majburiyatlar	Korxonaning qisqa muddatli qarzlarni qoplash imkoniyatini baholaydi	1,5–2,5
O'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsiyenti	(O'z kapitali – Uzoq muddatli aktivlar) / Joriy aktivlar	Aylanma mablag'larning ichki manbalar hisobidan shakllanish darajasini ko'rsatadi	$\geq 0,1$
Aktivlar rentabelligi (ROA)	Sof foyda / Jami aktivlar $\times 100$	Aktivlardan foydalanish samaradorligini ifodalaydi	$\geq 5 \%$
Kapital rentabelligi (ROE)	Sof foyda / O'z kapitali $\times 100$	Aksiyadorlar tomonidan kiritilgan kapital samaradorligini baholaydi	$\geq 10 \%$

2-jadval ma'lumotlari asosida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda qo'llaniladigan asosiy indikatorlar tizimi shakllantirildi. Ushbu ko'rsatkichlar korxonaning nafaqat joriy moliyaviy holatini, balki kelgusidagi rivojlanish imkoniyatlarini ham baholash imkonini beradi.

Birinchi navbatda, moliyaviy mustaqillik koeffitsiyenti aksiyadorlik jamiyatlari uchun eng muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Mazkur koeffitsiyent korxona aktivlarining qaysi qismi aksiyadorlar mablag'lari hisobidan moliyalashtirilayotganligini ko'rsatadi. Ushbu ko'rsatkichning yuqori bo'lishi korxonaning tashqi kreditorlarga qaramligini kamaytiradi va moliyaviy xavfsizlik darajasini oshiradi.

Amaliyotda ushbu koeffitsiyentning 0,5 dan yuqori bo'lishi korxona moliyaviy jihatdan mustaqil ekanligini anglatadi. Agar mazkur ko'rsatkich past bo'lsa, bu korxona faoliyatida qarz mablag'larining ulushi ortib borayotganligini va moliyaviy tavakkalchilik kuchayayotganligini bildiradi.

Shuningdek, moliyaviy qaramlik koeffitsiyenti aksiyadorlik jamiyatining tashqi moliyalashtirish manbalariga bog'liqligini baholash imkonini beradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida qarz mablag'laridan foydalanish tabiiy jarayon hisoblanadi, biroq ularning haddan tashqari ko'payishi korxonaning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatida joriy likvidlik koeffitsiyenti ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ushbu ko'rsatkich korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish imkoniyatini ifodalaydi. Likvidlik darajasining pastligi to'lov intizomining buzilishi, kreditorlar oldidagi majburiyatlarning bajarilmasligi va investitsion jozibadorlikning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy barqarorlikni baholashda faqat bitta ko'rsatkichdan foydalanish yetarli emas. Masalan, korxonaning o'z kapitali yuqori bo'lishi uning mutlaq barqarorligini anglatmaydi, chunki aktivlardan foydalanish samaradorligi past bo'lsa, kapitalning iqtisodiy samarasi kamayishi mumkin. Shu sababli moliyaviy mustaqillik, likvidlik va rentabellik ko'rsatkichlarini o'zaro bog'liq holda tahlil qilish zarur.

6 Moliyaviy tahlilning xalqaro metodik yondashuvlari hamda O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi korxonalar moliyaviy ko'rsatkichlarini shakllantirish uslubiyoti asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

Tadqiqot davomida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda mavjud asosiy uslubiy yondashuvlar tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, amaliyotda quyidagi yondashuvlar keng qo'llaniladi:

1. Koeffitsiyentlar asosidagi baholash usuli - Mazkur usul eng ko'p qo'llaniladigan an'anaviy yondashuv bo'lib, korxonaning moliyaviy holatini alohida indikatorlar orqali baholash imkonini beradi. Uning afzalligi oddiyligi va amaliy qo'llash imkoniyatining yuqoriligidadir. Biroq ushbu usul ayrim hollarda ko'rsatkichlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni to'liq hisobga olmaydi.

2. Reyting asosidagi baholash usuli - Ushbu yondashuvda korxonalar bir nechta moliyaviy ko'rsatkichlar asosida reyting qilinadi. Mazkur usul investorlar uchun qulay axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, ko'rsatkichlarga beriladigan baholarning subyektivligi uning asosiy kamchiligi hisoblanadi.

3. Integral baholash usuli - Integral yondashuv bir nechta moliyaviy indikatorlarni yagona umumlashtirilgan indeksga birlashtirish imkonini beradi. Ushbu usul zamonaviy sharoitda eng istiqbolli yondashuvlardan biri hisoblanadi, chunki u korxonaning umumiy moliyaviy barqarorlik darajasini kompleks aks ettiradi.

Olib borilgan tahlillar natijasida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelindi:

- moliyaviy barqarorlikni baholashda faqat daromad va foyda ko'rsatkichlariga emas, balki kapital tarkibi va likvidlik holatiga ham alohida e'tibor qaratish zarur;
- o'z kapitalining yetarli darajada shakllanganligi korxonaning uzoq muddatli moliyaviy mustaqilligini ta'minlaydi;
- qarz mablag'laridan samarali foydalanish korxona rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, biroq qarz yukining ortishi moliyaviy xavfni oshiradi;
- aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy holatini obyektiv baholash uchun koeffitsiyentlar tizimini integral baholash usuli bilan birlashtirish maqsadga muvofiq.

Shunday qilib, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda kompleks uslubiy yondashuvdan foydalanish korxonaning real moliyaviy imkoniyatlarini aniqlash, investitsion jozibadorligini oshirish hamda samarali boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uni muntazam baholab borish zamonaviy korporativ boshqaruv tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Aksiyadorlik jamiyatlari iqtisodiyotda strategik ahamiyatga ega bo'lgan yirik xo'jalik yurituvchi subyektlar sifatida nafaqat ishlab chiqarish hajmi, balki investitsion faolligi, kapital bozori rivoji va iqtisodiy o'sish jarayonlariga ta'siri bilan ham ajralib turadi. Shu sababli ularning moliyaviy holatini chuqur tahlil qilish va barqarorlik darajasini baholash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligi, avvalo, kapital tarkibining maqbulligi, o'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik darajasi, qarz yukining boshqarilishi, likvidlik holati va faoliyat rentabelligiga bog'liq. Xususan, moliyaviy mustaqillik koeffitsiyentining yuqori darajada bo'lishi korxonaning tashqi moliyaviy manbalarga qaramligini kamaytiradi va uzoq muddatli rivojlanish imkoniyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, qarz mablag'laridan oqilona foydalanish korxonaning ishlab chiqarish va investitsion faoliyatini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashda faqat an'anaviy moliyaviy koeffitsiyentlar bilan cheklanib qolmasdan, ularni yagona kompleks baholash tizimiga birlashtirish lozim. Bunda moliyaviy mustaqillik, likvidlik, rentabellik va qarz yukini ifodalovchi ko'rsatkichlarning umumiy indeksini shakllantirish korxonaning real holatini aniqroq baholash imkonini beradi.

Ikkinchidan, aksiyadorlik jamiyatlarida kapital tuzilmasini optimallashtirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Xususan, o'z kapitali va jalb qilingan mablag'lar o'rtasidagi optimal nisbatni shakllantirish moliyaviy xavflarni kamaytirish va investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, moliyaviy barqarorlikni baholash jarayoniga zamonaviy raqamli tahlil vositalarini joriy etish maqsadga muvofiq. Moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirilgan tahlil qilish tizimlari orqali korxonaning moliyaviy xavflarini oldindan aniqlash va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyati kengayadi.

To'rtinchidan, aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy barqarorlik monitoringini muntazam amalga oshirish tizimini takomillashtirish zarur. Bunda yillik moliyaviy natijalarni baholash bilan bir qatorda, choraklik va oylik monitoring mexanizmlaridan foydalanish korxonaning moliyaviy muammolarini erta aniqlash imkonini beradi.

Umuman olganda, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini baholashning takomillashtirilgan uslubiy yondashuvi korxonalarning moliyaviy holatini yanada obyektiv aniqlash, investorlar uchun ishonchli

axborot bazasini yaratish hamda korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beradi. Taklif etilgan yondashuvlardan foydalanish aksiyadorlik jamiyatlarining uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlash, raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy rivojlanish strategiyalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 6-maydagi "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi O'RQ-370-son Qonuni // URL: <https://lex.uz/docs/-2382409>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 18-dekabrda "Kapital bozorida investitsiya muhitini yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-254-son Farmoni // URL: <https://www.lex.uz/ru/pdfs/-7932083>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 2-sentabrda "Kapital bozorini rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-291-son qarori // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6590025>
4. 5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2025-yil 26-dekabrda kapital bozorini rivojlantirish masalalariga bag'ishlangan yig'ilishda nutqi. – <https://kun.uz/news/2025/12/26/mahalliy-kompaniyalarga-ichki-bozorda-xorijiy-valutada-obligatsiya-chiqarishga-ruxsat-beriladi>
5. 6. Altman E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy // The Journal of Finance. – 1968. – Vol. 23, No. 4. – P. 589–609. – DOI: 10.1111/j.1540-6261.1968.tb00843.x.
6. 7. Jensen M.C., Meckling W.H. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure // Journal of Financial Economics. – 1976. – Vol. 3, No. 4. – P. 305–360. – DOI: 10.1016/0304-405X(76)90026-X.
7. 8. Norqulov M. O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlari moliyaviy koeffitsiyentlari tahlili // Global Economics and Development. – 2026. – Vol. 4, No. 5. – DOI: 10.5281/zenodo.20236611. <https://ideas.repec.org/a/teu/ged000/v4y2026i5id10480.html>
8. 9. Abdullaeva F. Enhancing financial stability analysis of economic entities in Uzbekistan // Central Asian Journal of Innovations in Tourism and Management Finance. – 2025. – Vol. 6, No. 3. – DOI: 10.51699/cajitmf.v6i3.952.
9. 10. Allamuradova A. Improving the methodology for assessing the financial stability of enterprises // International Journal of Economic Perspectives. – 2025. – Vol. 19, No. 5. – P. 12–14.
10. 11. Ergasheva S. O'zbekiston korxonalarida moliyaviy ko'rsatkichlar monitoringining avtomatlashtirilgan tizimi // Iqtisodiyot va moliya. – 2023. – №5. – B. 34–42.
11. 12. Usmonov B. Kapital aktivlarini baholashda Modilyani-Miller modelining ahamiyati // Biznes-ekspert. – 2022. – №8. – B. 28–35.
12. 13. Fayziev Z. Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy resurslarini boshqarishni takomillashtirish yo'llari // Science and Innovation. – 2024. – 18 may.
13. 14. Klochkova N.V., Kondratyeva N.E., Mordanova E.A. Upravleniye finansovymi resursami aktsionernykh obshchestv v sovremennykh usloviyakh // Finansovyy menedzhment. – 2020. – №4. – S. 45–58.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>